

State Failure and the Securitization of Afghanistan's Foreign Policy (2001-2021)

Seyed Ahmad Fatemi Nejad¹

Assistant Professor, Department of Political Science,
Faculty of Law and Political Science, Ferdowsi University of
Mashhad, Mashhad, Iran

Muhammad Sharif Taniwall

A Ph.D. Candidate in Political Science, Faculty of Law and Political
Science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

(Date received: 19 May 2023 - Date approved: 1 July 2024)

Abstract

Introduction: After September 11, 2001 and the establishment of the republican system in Afghanistan, one of the most obvious features of the state's foreign policy was its security aspect. Therefore, Afghanistan signed long-term strategic cooperation documents with US, India and about twenty western countries. The creation of the Supreme Peace Council, the establishment of the Kabul Process, the agreement with the establishment of the political office of the Taliban in Doha, the release of five thousand Taliban prisoners, the visit of Afghan heads of government to regional powers and their participation in regional organizations to create regional consensus are all signs of securitization of Afghanistan's foreign policy. This situation has sometimes led to securitization, sometimes to non-securitization and sometimes cross processes of securitization and de-securitization.

Considering that the securitization of Afghanistan's foreign policy has led to significant material and diplomatic benefits to Kabul during the period under review, the factors of this matter deserve more attention. It seems that one of the things that played a role in this field was the failure of the Afghan government during 2001-2021. Therefore, the main purpose of this article is to examine the relationship between the failure of the Afghan government and the securitization of its foreign

---

¹ . E-mail: a.fatemi@um.ac.ir (Corresponding author)

policy.

Research question: The main question in this article is what role did the failure of the government in the years 2001 to 2021 play in the securitization of Afghanistan's foreign policy? The importance of this issue is because, on the one hand, it helps to understand one of the factors of the collapse of the republican system in Afghanistan and on the other hand, it depicts the prospects of the current conditions of this country. **Research hypothesis:** The hypothesis of the article is that insecurity, political instability and economic inefficiency have caused securitization of Afghanistan's foreign policy during 2001 to 2021. In this way, the Afghan government appeared as a failed state due to its lack of efficiency and legitimacy and this contributed to the securitization of its foreign policy.

Methodology and theoretical framework: In this article, a qualitative method is applied and an attempt is made to discover the causal relationship between independent (state failure) and dependent (foreign policy securitization) variables. Also, to confirm the above hypothesis, Robert Jackson's "quasi-state" concept and the theory of securitization in the Copenhagen School are combined and presented as a theoretical framework. According to Jackson, a quasi-state is a state that is unable to establish security, enforce human rights and create social privileges and economic comfort. Therefore, these states are subject to internal instability and legitimacy crisis. Although quasi-states have the same external rights and responsibilities like other independent states, they are far from a sovereign state due to the lack of institutional features of a state. According to Jackson, quasi-states are a type of minimal agency that cannot provide basic needs such as law, order, security, and welfare, and mainly become a source of wealth and power for a small group of elites. Therefore, indicators such as the lack of control over the territory, the lack of monopoly in the use of legitimate force, the lack of authority to make collective decisions, the inability to provide public services and the inability to fulfill international obligations can be considered for failed states. Since quasi-states lack "empirical sovereignty" and do not have much power to implement their responsibilities, in their framework, the

national, international and humanitarian responsibilities of the government are changed or not realized. Therefore, the foreign policy maker in such states is forced to attract international aid to ward off threats and implement international obligations. In other words, the only way to attract international aid is to highlight threats and securitize foreign policy. Securitization is one of the turning points of the Copenhagen School. In the securitization process, the issue is introduced as an existential threat and is pursued beyond official laws. Therefore, any threat that falls within the scope of security issues affects the domestic and foreign policy of a country. In general, the failure of the state, which internally causes the lack of order and rule of law, economic inefficiency and the crisis of political legitimacy weakens the government's ability to make foreign commitments. In such a situation, where the internal environment is quite favorable for the growth of terrorism and other irresponsible armed groups and interventions by foreign actors and the failed state is unable to deal with it, foreign policy-makers try to adopt strategies such as the securitization of foreign policy to attract international aid, eliminate threats and ensure the survival of the system.

Results and discussion: According to the theoretical model presented above, it is possible to look for the signs of the securitization of Afghanistan's foreign policy at three national, regional and international levels and explain how this process is happened. Although at the first glance, it seemed that the chaotic conditions of Afghanistan along with the nature of the international community's fight against terrorism caused this situation, but by focusing on the foreign policy of Afghanistan in the period under review, it is clear that apart from the reasons mentioned, other factors also played a role in the securitization of this country's foreign policy; the factors that were highlighted by Afghan and foreign factors so that Afghanistan remains at the center of attention of international community and attract the necessary financial and political support. In the meantime, especially the failure of the state in Afghanistan facilitated the process of securitizing of the country's foreign policy.

Conclusion: The final consequence of the securitization of Afghanistan's foreign policy in the period under review was the fall of the government and in fact, the collapse of the republican system on August 15, 2021, A consequence that was raised as the main threat in Afghanistan's foreign policy and many efforts were made to prevent it, and as a result, a lot of security-military, political and economic support was provided by the international community.

Keywords: Foreign Policy, Failed State, Quasi-State, Securitization, Afghanistan.

ورشکستگی دولت و امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان (۲۰۲۱-۲۰۰۱)

سیداحمد فاطمی نژاد^۱

استادیار، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

محمدشریف تنیوال

دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۲۹ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۱)

چکیده

پس از بازگشت دوباره طالبان به قدرت در افغانستان، نقاط ضعف و قوت حکومت پیشین در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است. یکی از نکته‌های قابل توجه در مورد سیاست خارجی افغانستان در دوره پیشین امنیتی شدن آن است. در این مقاله امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان در دوره یادشده، مورد بررسی قرار می‌گیرد و نقش ورشکستگی دولت کابل در این وضعیت سنجیده می‌شود. پرسش اصلی این است که: ورشکستگی دولت چه نقشی در امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان در سالهای ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ داشته است؟ در پاسخ، این فرضیه مطرح می‌شود که ناامنی، بی‌ثباتی سیاسی و ناکارآمدی اقتصادی، موجب امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان در دوره ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ شده است. برای آزمون این فرضیه، از ترکیب مفهوم «شبه‌دولت» رابرت جکسون و نظریه امنیتی شدن مکتب کپنهاگ به عنوان چارچوب نظری، استفاده خواهد شد. روش پژوهش در این مقاله، روش کیفی و براساس تحلیل متن‌های موجود در مورد چگونگی سیاست‌گذاری خارجی افغانستان است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که ورشکستگی دولت و به دنبال آن تهدید نظام جمهوری در افغانستان، دولت مردان افغانستان را به پیگیری رویکرد امنیتی در سیاست خارجی این کشور برای حفظ دولت و بقای نظام واداشت. این رویکرد، حدود بیست سال بر سیاست خارجی افغانستان حاکم بود و کمک‌های سیاسی، نظامی و مالی فراوانی را، از سوی جامعه بین‌المللی به‌ویژه آمریکا به همراه داشت. با این حال، دستاوردهای آن پایدار نبود. نظام جمهوری اسلامی افغانستان سقوط کرد و جای خود را به امارت اسلامی داده است.

واژگان اصلی: امنیتی شدن، شبه‌دولت، سیاست خارجی، دولت ورشکسته، افغانستان.

مقدمه

پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ و استقرار نظام جمهوری در افغانستان، یکی از برجسته‌ترین ویژگی‌های سیاست خارجی این کشور وجه امنیتی آن بود. این وجه امنیتی، نشانگر امنیتی شدن

^۱ نویسنده مسئول: a.fatemi@um.ac.ir

سیاست خارجی آن نیز هست. امنیتی شدن در روابط بین‌الملل، به فرآیندی گفته می‌شود که در آن دولت‌ها مسائل عادی سیاسی و سیاست‌گذاری را تبدیل به موضوع‌های امنیتی می‌کنند. این شرایط، موجب جلب توجه سازمان ملل و دیگر بازیگران جامعه بین‌المللی شده و آن‌ها را نسبت به ایجاد و حفظ صلح حساس می‌کند. امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان در دوره مورد بررسی، هم در سطح خارجی و هم در سطح داخلی نشانه‌های بی‌شماری داشت. مهم‌ترین این نشانه‌ها عبارتند از: مناسبات و پیوندهای امنیتی با کشورهای منطقه و فرامنطقه‌ای، برگزاری همایش علمای کشورهای اسلامی در عربستان و اندونزی، تأسیس شورای عالی صلح، پایه‌گذاری شورای عالی مصالحه ملی، ایجاد فرایند کابل، توافق با ایجاد دفتر سیاسی طالبان در دوحه، خارج کردن نام سران طالبان از فهرست سیاه شورای امنیت سازمان ملل و نشست‌های دولت‌مردان افغانستان با نخبگان و احزاب سیاسی برای ایجاد اجماع داخلی. این وضعیت گاهی برخی از موضوع‌ها را امنیتی کرده، گاهی در پی امنیت‌زادی از آن‌ها بوده و گاهی نیز هردو رویکرد را هم‌زمان پیش برده است.

جدا از بازیگرانی (داخلی و خارجی) که در امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان دست داشته‌اند، به نظر می‌رسد یکی از گزینه‌هایی که در این زمینه تاثیر داشته، ورشکستگی دولت افغانستان در دوره مورد بررسی بوده است. هدف مقاله پیش‌رو، بررسی رابطه میان ورشکستگی دولت و امنیتی شدن سیاست خارجی در مورد افغانستان است. پرسش اصلی مقاله این است که ورشکستگی دولت چه نقشی در امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان، در سال‌های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ داشته است؟ فرضیه پیشنهادشده مقاله این است که نامنی، بی‌ثباتی سیاسی و ناکارآمدی اقتصادی، موجب امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان در دوره ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱، شده است. به بیان دیگر دولت افغانستان به دلیل نداشتن کارآمدی و مشروعیت که پیش‌شرط‌های ثبات دولت‌ها شمرده می‌شوند، به سان نوعی دولت ورشکسته نمود یافت. این جریان، نقش مهمی در امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان داشت.

برای بررسی فرضیه بالا، از روش کیفی استفاده می‌شود و با استفاده از متن‌های موجود در مورد سیاست‌گذاری خارجی افغانستان در دوره مورد بررسی، تلاش می‌شود که رابطه علی میان متغیرهای مستقل (ورشکستگی دولت) و وابسته (امنیتی شدن سیاست خارجی) کشف و تبیین شود. بر پایه این روش، نخست پیشنهاد پژوهش بررسی شده و برجسته‌ترین نوشته‌های موجود در این زمینه معرفی و نقد می‌شود. دوم، نظریه‌های مربوط به ورشکستگی دولت و امنیتی شدن سیاست خارجی به‌عنوان مبانی نظری طرح خواهد شد. سوم، امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان مورد بررسی قرار خواهد گرفت. چهارم، ورشکستگی دولت در افغانستان بررسی می‌شود. پنجم، نسبت ورشکستگی دولت و امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان بررسی می‌شود. در پایان، پیامدهای امنیتی شدن و نتیجه ارائه خواهد شد.

پیشینه پژوهش

جستارهایی که تاکنون در زمینه سیاست خارجی افغانستان نوشته شده، به طور مستقیم نقش ورشکستگی دولت در امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان را بررسی نکرده‌اند. با این همه، نوشته‌های یادشده را می‌توان در سه دسته زیر دسته‌بندی کرد:

دسته نخست؛ نوشته‌هایی را شامل می‌شوند که، سیاست خارجی افغانستان را به صورت کلی بررسی کرده‌اند. برای نمونه سجادی (۲۰۱۸)، در کتاب «سیاست خارجی افغانستان» و تمنا (۲۰۲۰)، در کتاب «سیاست خارجی افغانستان (پویش‌ها، پوشش‌ها، کنش‌ها)» این رویکرد را در پیش گرفته‌اند. مقاله حسنی بامیک (۲۰۱۳)، با عنوان «سیاست خارجی افغانستان: پساتالبان» و وطنیار (۲۰۱۷)، با کتاب «سیاست خارجی افغانستان پساتالبان» نیز در این دسته قرار می‌گیرند. نوشته‌های یادشده، از دیدگاه‌ها و در چارچوب‌های گوناگون، تحولات و متغیرهای اثرگذار بر سیاست خارجی افغانستان را بررسی می‌کنند.

دسته دوم؛ نوشته‌هایی را دربر می‌گیرد که سیاست خارجی افغانستان را از دیدگاه ویژه‌ای بررسی کرده‌اند. از نوشته‌هایی که در این چارچوب درخور توجه است، مقاله جونز (2008) با عنوان «پیدایی شورش در افغانستان: ناکامی دولت و جهاد» است. هرچند این مقاله به موضوع ورشکستگی دولت افغانستان و پیامدهای آن می‌پردازد اما بیشتر، بر رخدادهای داخلی این پدیده متمرکز است و کمتر به سیاست خارجی کابل می‌پردازد. افزون بر این، مقاله جونز در شرایطی نگاشته شده است که هنوز کشورهای غربی تلاش داشتند دولت افغانستان را در دستیابی به ثبات کمک کنند، اما اکنون شرایط به طور کلی دگرگون شده و جمهوری اسلامی افغانستان فروپاشیده است. اثر دیگری که در این زمینه می‌توان اشاره کرد، مقاله مشیرزاده و عارفی (۲۰۲۲) با عنوان «چرخش در سیاست خارجی افغانستان در دوره اشرف غنی: رویکردی ادراکی» است، که به تصمیم‌های دور از انتظار در این دوره ویژه اشاره دارند. همین‌طور، عطایی و جعفری (۲۰۱۹)، در مقاله «تحولات ژئوپلیتیک و سیاست خارجی افغانستان؛ سال‌های ۱۹۱۹ تا ۲۰۰۱» به نقش متغیرهای ژئوپلیتیک در سیاست خارجی افغانستان در دوره-ای کم و بیش طولانی می‌پردازند. هرچند تمام نکته‌های یادشده در این دسته، سیاست خارجی افغانستان را از دیدگاه‌های ارزشمندی تحلیل کرده‌اند، اما اشاره‌ای به نقش ورشکستگی دولت در این فرایند ندارند.

در دسته سوم، نوشتارهایی می‌گنجد که شرایط افغانستان را به عنوان متغیر وابسته‌ای برای نقش دیگر بازیگران بین‌المللی می‌نگرند. از این نوشتارها می‌توان به کتاب محمدویس فرملی (۲۰۱۷) با عنوان «نقش قدرت‌های بزرگ در سیاست خارجی افغانستان در یک دهه اخیر» اشاره کرد. وی در این کتاب تلاش می‌کند نقش کشورهایمانند آمریکا، کشورهای اروپایی و دیگر کشورها را در تحولات سیاست خارجی افغانستان بررسی کند. او باور دارد بخشی از ناکامی‌های افغانستان به تعارض منافع بازیگران یادشده برمی‌گردد. فاضلیار (۲۰۱۶) در کتاب

«جامعه جهانی و دولت-ملت‌سازی در افغانستان (۲۰۱۵-۲۰۰۱)» بیان می‌کند که جامعه جهانی در پهنه‌های سیاسی-امنیتی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی افغانستان، گام‌های مهمی برداشته اما به دلیل نبود دولت کارآمد و پاسخگو در کابل به مرحله‌های مطلوبی نرسیده است. سعادت (۲۰۱۹) نیز در کتاب «گذار به دموکراسی در افغانستان و نقش اتحادیه اروپا» در حمایت‌های مالی، نظامی و سیاسی اتحادیه اروپا در گذار سه‌مرحله‌ای به دموکراسی در افغانستان یعنی سرنگونی رژیم طالبان، تأسیس رژیم جایگزین و تلاش برای تحکیم دموکراسی پرداخته و باوردارد که عواملی چون دین، فرهنگ و قومیت، تلاش‌های گذار به دموکراسی در این کشور را بی‌نتیجه ساخته‌اند.

بنابراین، در پژوهش پیش رو با بهره‌گیری از تلاش‌های علمی نویسندگان ادبیات موجود، فرضیه جامع‌تری منطبق با شرایط زمانی و موضوعی مقاله ارائه می‌شود.

چارچوب مفهومی

این پژوهش مبتنی بر دو گزینه محور یعنی «ورشکستگی دولت» و «امنیتی‌شدن سیاست خارجی» است. بنابراین، لازم است که چارچوب مفهومی پژوهش هر دو گزینه بالا را پوشش دهد. با این همه طبیعی است که اشاره جداگانه به هر یک از این دو، بدون توجه به نسبت میان آن‌ها کمکی به تبیین جستار این مقاله نخواهد کرد. از این رو تلاش می‌شود که مفهوم «شبه‌دولت» رابرت جکسون با نظریه امنیتی‌شدن مکتب کپنهاگ پیوند داده شده و در جایگاه چارچوب نظری این پژوهش مورد استفاده قرار گیرد. اگرچه از درون این دو نظریه، مفهوم‌هایی که برای بررسی و تحلیل این نوشتار لازم است گلچین شده و در ادامه به‌عنوان نوعی الگوی ترکیبی، ترسیم و توضیح داده می‌شود.

الف) امنیتی‌شدن سیاست خارجی: امنیتی‌شدن، یکی از چرخشگاه‌های مکتب کپنهاگ است. از این دیدگاه هر موضوع، زمانی در حوزه امنیت جا می‌گیرد که به شکل تهدید مطرح بوده یا چنین جلوه‌گر شود. افزون بر این، امنیتی‌شدن یک موضوع، نیازمند پذیرش در ذهن همگانی یا مخاطبان خاص نیز هست. بنابراین، اگر این دو شرط هم‌زمان اتفاق بیفتد، یک موضوع، امنیتی شده است (Buzan, Waver and Wilde, 1998: 23-25). در واقع، در مرحله امنیتی‌شدن برخلاف سیاسی‌شدن موضوع به‌عنوان تهدید وجودی، معرفی شده و فراتر از قوانین رسمی دنبال می‌شود. از این رو، هر تهدیدی که در گستره مسائل امنیتی جای گیرد، پهنه سیاست داخلی و خارجی کشور را نشانه می‌گیرد (Moazi and Wasoqi, 2018: 31-32). جدا کردن تهدیدها و آسیب‌پذیری‌ها، گویای تقسیم مهمی در سیاست امنیتی است. سیاست امنیت ملی می‌تواند روی چالش‌های داخلی متمرکز بوده و در پی کاهش آسیب‌پذیری‌های دولت باشد، یا بر چالش‌های خارجی تمرکز داشته و از گذر دسترسی به منابع مربوط در تلاش برای کاهش تهدید خارجی برآید (Buzan, 1991: 73). در نتیجه، این گزاره‌ها را می‌توان برای امنیتی‌شدن سیاست خارجی

در نظر گرفت: الف) سوژه امنیتی شده (چیزی که از دیدگاه وجودی در معرض تهدید است)، ب) بازیگران امنیتی ساز (افراد، گروه‌ها و نهادهایی که یک موضوع را امنیتی می‌سازند)، ج) جامعه هدف (ذهن همگانی یا مخاطبان خاص)، د) پیامدهای امنیتی شدن (پیامدهایی که در جریان یا پایان این روند پدید می‌آیند).

ب) دولت ورشکسته: برای ورشکستگی دولت‌ها، تعریف‌های گوناگونی ارائه شده است، اما بیشتر افرادی که در این حوزه مطلب نوشته‌اند، دولت ورشکسته را در برابر دولت‌های موفق تعریف می‌کنند. از نظر آن‌ها، دولت‌های موفق از توانایی مهار مرزها و جمعیت خود و ارائه خدمات عمومی برای شهروندان‌شان برخوردار بوده و با دیگر دولت‌ها روابط سیاسی و دیپلماتیک دارند، اما دولت‌های ورشکسته از این شاخص‌ها برخوردار نبوده یا در این زمینه، بسیار ضعیف عمل می‌کنند (Ehrnreich, 2005: 1160). جکسون (1987: 526-27) از این نوع دولت‌ها، به عنوان شبه‌دولت‌ها یاد می‌کند. از نظر وی، شبه‌دولت به دولتی گفته می‌شود که از برقراری امنیت، تحقق حقوق بشر، فراهم کردن امتیازهای اجتماعی و آسایش اقتصادی درمانده هستند. بنابراین، از نظر داخلی دستخوش بی‌ثباتی و بحران مشروعیت هستند. شبه‌دولت‌ها هرچند از نظر بین‌المللی مانند دیگر دولت‌های مستقل همان حقوق خارجی و مسئولیت‌ها را دارند، اما به دلیل نداشتن ویژگی‌های نهادی یک دولت مستقل، از یک دولت واقعی فاصله زیادی دارند. جکسون در این زمینه به بررسی کشورهای امروزی آفریقا پرداخته است و آن‌ها را به عنوان کشورهای ورشکسته معرفی می‌کند. از نظر وی، شبه‌دولت‌ها نوعی سازمان حداقلی هستند که نمی‌توانند نیازهای اساسی مانند: قانون، نظم، امنیت و رفاه را فراهم کنند. آن‌ها بیشتر، تبدیل به منبعی از ثروت و قدرت برای گروه کوچکی از نخبگان می‌شوند. بنابراین، می‌توان شاخص‌هایی مانند: نداشتن مهار و کنترل بر قلمرو، نبود انحصار کاربرد زور مشروع، نداشتن اقتدار لازم برای گرفتن تصمیم‌های جمعی، ناتوانی در ارائه خدمات عمومی و ناتوانی در اجرای تعهدات بین‌المللی را برای دولت‌های ورشکسته در نظر گرفت. این شاخص‌ها در ادامه در مورد افغانستان، مورد سنجش قرار خواهد گرفت.

ج) ارتباط ورشکستگی دولت و سیاست خارجی: دولت‌ها در سیاست خارجی خود باید، سه نوع مسئولیت را برعهده گیرند. مسئولیت نخست، مسئولیت ملی است. دومین مسئولیت دولت‌ها مسئولیت بین‌المللی است. مسئولیت سوم مسئولیت بشردوستانه است. تمام این مسئولیت‌ها در شبه‌دولت‌ها دیگرگونه شده یا تحقق نمی‌یابند، زیرا همان‌طور که جکسون (1987) می‌گوید دولت‌های یادشده، از حاکمیت عملی بی‌بهره بوده و توان چندانی در اجرای مسئولیت‌های خود ندارند. در چنین شرایطی هرچند «حق حاکمیت» به منزله سپری نیرومند، برای جلوگیری از پایان دولت است، اما این حق موجب حذف تأثیر تعیین‌کننده عامل‌های خارجی نمی‌شود (Brock and Others, 2015: 61).

در مجموع به نظر می‌رسد که ورشکستگی هر دولتی نقش مستقیمی در امنیتی‌شدن سیاست خارجی و چگونگی سیاست‌گذاری خارجی آن دارد. به عبارت دقیق‌تر دولت ورشکسته یا به تعبیر جکسون شبه‌دولت، نمی‌تواند به‌مانند یک دولت عادی، کارکردها و مسئولیت‌های خود را در سیاست خارجی به‌درستی انجام دهد. یکی از پیامدهای این وضعیت، چیرگی چهره امنیتی، بر سیاست خارجی (امنیتی‌شدن سیاست خارجی) است. در ادامه تلاش می‌شود محورهای این چارچوب مفهومی، به‌ترتیب درمورد افغانستان اعمال شده و امنیتی‌شدن سیاست خارجی افغانستان در دوره مورد بررسی تبیین شود.

امنیتی‌شدن سیاست خارجی افغانستان

با توجه به الگویی که در بالا طرح شد، در این بخش تلاش می‌شود که نشانه‌های امنیتی‌شدن سیاست خارجی افغانستان در سطح‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی ترسیم شده و چگونگی این روند، واکاوی شود.

۱. سطح ملی

در این سطح بیشتر، نشانه‌های امنیتی‌شدن در داخل افغانستان مورد توجه قرار گرفته و از بین موردهای گوناگون، دو نمونه برجسته در این زمینه، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

الف) رویکرد امنیتی - نظامی‌گری: از سال‌های نخست شکل‌گیری نظام جمهوری در افغانستان، هم دولت کابل و هم حامیان خارجی آن توجه ویژه‌ای به مقوله‌های امنیتی داشتند (Chegnizadeh and Sahrayi, 2015: 85). چون دولت مرکزی افغانستان از روزهای اول با چالش‌های ناشی از حکمرانان محلی مرکز‌گریز و دیگر گروه‌های شبه‌نظامی و مخالف دولت مانند: طالبان و القاعده روبه‌رو بود (Tamanna, 2008: 134-135 and 165)، بازسازی سریع و گسترده نیروهای امنیتی این کشور نیز در دستورکار قرار گرفت. از این‌رو، از میان «توسعه و بازسازی» و «تأمین امنیت» که به‌عنوان هدف‌های سیاست خارجی در سطح ملی، شناسایی شده بود (Tamanna, 2014: 17-18) بیشتر بر هدف دوم تمرکز می‌شد. در این شرایط نزدیک به یک‌سوم بودجه برای هزینه‌های نظامی به‌کار می‌رفت (Tian, 2012: 22 September) و نهادهای امنیتی - نظامی مانند: «شورای عالی امنیت ملی» و شخص رئیس‌جمهور به‌عنوان «فرمانده اعلامی نیروی مسلح» در تصمیم‌گیری‌های سیاست خارجی دخالت می‌کردند و نقش آن‌ها، بیشتر از دستگاه دیپلماسی و گاهی فراتر از قوانین رسمی کشور بود (Tamanna, 2020a: 139-140). جریانی که از سیاست خارجی امنیت‌محور در سطح ملی حکایت دارد.

ب) فرایند صلح: با توجه به بروز بن‌بست در راه‌حل نظامی و قدرت‌یابی دوباره طالبان، دولت افغانستان به‌منظور گفتگو با طالبان میانه‌رو «روند صلح» را مطرح (Hossein Khani, 2011: 231) و آن‌را در چارچوب نهادهای گوناگون مانند: «برنامه تقویت صلح و آشتی» (۲۰۰۸)،

«شورای عالی صلح افغانستان» (۲۰۱۰) و «شورای مصالحه ملی» (۲۰۲۰)، پیگیری کرد. با این-حال، روند مذاکرات مستقیم میان دولت و طالبان که با همکاری آمریکا، چین و پاکستان در ۲۰۱۵ آغاز شده بود، پس از چند ملاقات محدود و با مرگ ملا عمر و سپس ملامنصور و زندانی شدن ملا برادر در پاکستان به طور کامل متوقف شد (Safai, 2019: 14). سرانجام، مذاکرات آمریکا و طالبان در ۱۲ اکتبر ۲۰۱۸ در قطر آغاز و در پی یازده دور مذاکره، توافقنامه دوحه را امضا کردند. توافقنامه‌ای که براساس آن، پنج هزار زندانی طالب و هزار زندانی دولت، آزاد و سپس به تاریخ ۱۰ مارس ۲۰۱۹ مذاکرات بین افغانی آغاز و در چهارده ماه همه نیروهای آمریکایی و هم‌پیمان‌هایش از افغانستان خارج می‌شد (-Mutmaeen, 2019: 17-18, 38 and 613). در ادامه نیز مذاکرات مستقیم میان دولت و طالبان در ۱۳ سپتامبر ۲۰۲۰ در دوحه آغاز شد اما به نتیجه‌ای نرسید و در ۱۵ اوت ۲۰۲۱ به شکست پایانی دچار شد.

۲. سطح منطقه‌ای

افغانستان با مجموعه‌های امنیتی گوناگون از آسیای جنوبی تا آسیای مرکزی پیوند دارد (Fatemi, 2018). از این‌رو، نشانه‌های امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان محدود به سطح ملی نبوده، بلکه نشانه‌های مهمتری را می‌توان در سطح منطقه‌ای مشاهده کرد. در ادامه دو مورد از مهمترین این نشانه‌ها بررسی می‌شود.

الف) شکل‌گیری اجماع منطقه‌ای: با آغاز مذاکرات در قطر، تصور عمومی این بود که آمریکا بازیگر اصلی درگیری و سازش در افغانستان است، اما با ناامنی روزافزون در کشور مشخص شد که متولیان منطقه‌ای دیگری مانند: پاکستان، ایران، کشورهای آسیای مرکزی، چین، هند، روسیه و کشورهای خلیج فارس نیز در پهنه‌های یادشده به روش‌های مثبت یا منفی تأثیرگذارند (Azad, 2019). از این‌رو، سیاست‌گذاری خارجی برای ایجاد اجماع منطقه‌ای به منظور تقویت مشروعیت و نقش دولت مرکزی در برابر طالبان، از دو راه‌کار: «برگزاری همایش‌های منطقه‌ای» و «نشست‌های میان‌دولتی» استفاده می‌کرد. آغاز «روند استانبول-قلب آسیا» به رهبری افغانستان (۲۰۱۱) (Wataniar, 2017: 84)، ایجاد فرایند کابل (۱۳۹۶/۳/۱۶)، برگزاری همایش‌های علمای کشورهای اسلامی در اندونزی (۹۷/۲/۲۱) و عربستان سعودی (۹۷/۴/۱۹) (Safai, 2019: 14)، نشست منطقه‌ای «تقویت اجماع صلح افغانستان» (۹۹/۴/۱۶) (Storai, 2020: 8-9) و مذاکرات دوجانبه با کشورهای ترکیه، ایران، جمهوری آذربایجان، امارات متحد عربی، عربستان، قطر، هند، چین، پاکستان و کشورهای آسیای مرکزی، نمونه تلاش‌هایی بوده که در این زمینه صورت گرفته است، اما با توجه به دیدگاه‌های متفاوت و حتی متضاد بازیگران منطقه‌ای به نتیجه‌ای نرسیده‌اند.

ب) رویکرد سیاسی-امنیتی: از آن‌جا که به نظر می‌رسید رقابت‌های منطقه‌ای مانع تحکیم صلح در افغانستان است، کابل به منظور وارد کردن فشار به رویکرد سیاسی-امنیتی متوسل می-

شد. با مرور اقدام‌های دولت افغانستان در می‌یابیم که بیشترین توجه به کشورهای پاکستان، هند، ایران و کشورهای آسیای مرکزی معطوف شده بود. در این میان، رابطه با پاکستان که تأثیرگذارترین بازیگر درگیری‌های افغانستان بوده و با این همه حمایت از تروریسم و صدور افراط‌گرایی از ویژگی‌های جدایی‌ناپذیر سیاست خارجی آن کشور است (Tamanna, 2020b: 109)، مهم‌ترین دغدغه سیاست خارجی افغانستان بود. از این رو، کابل برای فشار بر پاکستان با امضای توافق‌نامه همکاری راهبردی با هند در اکتبر ۲۰۱۱، توازن سیاست خارجی را به سود هند شکل داد (Rafi and Bakhtiari Jami, 2015: 46). همچنین، امضای موافقت‌نامه‌های بندر چابهار و راه لاجورد به همراه ایجاد دالان‌های هوایی تجارت و تأسیس انجمن‌های اقتصادی دوجانبه با کشورهای هم‌جوار از دیگر اقدام‌هایی بود که در ادامه انجام شد (Atai and Jafari, 2019; Moshirzadeh and Arefi, 2022). در رابطه با ایران نیز وضعیت مشابهی حاکم شد. در حالی که روابط ایران و افغانستان در دوره کرزی، بیشتر مسالمت‌آمیز بود، اما در دوره غنی با آشکار شدن روابط ایران و طالبان (Andish, 2020: 55) و نیز گسترش سدسازی در افغانستان، روابط دو کشور پیچیده شد. در این شرایط به نظر می‌رسید که، حمایت ایران از طالبان و طرح‌های سدسازی افغانستان، مانند ابزار سیاسی - امنیتی در مقابل یکدیگر استفاده می‌شد.

۴. سطح فرمانطقه‌ای

افزون بر سطح‌های ملی و منطقه‌ای، نشانه‌های امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان در دوره مورد بررسی را می‌توان در سطح فرمانطقه‌ای نیز مشاهده کرد. دو مورد از مهمترین این نشانه‌ها در زیر مورد بررسی قرار می‌گیرند.

الف) همکاری بین‌المللی: طرح برقراری صلح در افغانستان در نخستین سال‌های برپایی دموکراسی، با حمایت جامعه بین‌المللی و آمریکا، در نبود طالبان و حزب اسلامی با امضای توافق‌نامه بُن آغاز شد (Rafi and Bakhtiari Jami, 2015: 38). بر اساس این توافق‌نامه، تلاش‌های معطوف به دولت‌سازی و برقراری صلح و ثبات در افغانستان آغاز و با برگزاری نشست‌های بین‌المللی پرشمار پیگیری شد (Chegnizadeh and Sahravi, 2015: 76). دولت افغانستان با توجه به این که از آغاز، با همکاری جامعه بین‌المللی پایه‌گذاری شد، توجه خود را به کشورهای کمک‌کننده معطوف کرد. همواره تلاش داشت که بازیگران دست‌اندرکار، در بحران افغانستان را با سیاست خارجی خود در ارتباط با اجماع بین‌المللی نسبت به «صلح افغانستان» هماهنگ سازد. در این میان، سیاست‌گذاری خارجی از تمام آن‌چه در پهنه دیپلماتیک در توانش بود بهره گرفته است: از گفتگوهای دوجانبه با کشورهای آمریکا، چین، روسیه، انگلستان، فرانسه و دیگران گرفته تا گفتگوهای چندجانبه میان کشورهای افغانستان-ایران-عربستان-ترکیه-چین-آمریکا و افغانستان-پاکستان-چین-آمریکا (Tamanna, 2020b: 111) و لابی‌گری در همه

کنفرانس‌های بین‌المللی، پیرامون افغانستان. اما به دلیل اختلاف عمیق میان بازیگران نسبت به صلح و جنگ افغانستان اجماع بین‌المللی مطلوبی شکل نگرفت.

ب) **ائتلاف راهبردی-امنیتی**: دولت افغانستان برای رفع تهدیدهای جدی که از طرف طالبان، گروه‌های تروریستی و برخی کشورهای منطقه، پیرامون امنیت و ثبات آن وجود داشت، در کنار دیپلماسی از ائتلاف راهبردی با قدرتهای بزرگ نیز استفاده می‌کرد. به بیان دیگر، سیاست‌گذاران خارجی افغانستان با در نظر داشت اهداف حیاتی مانند: «تأمین امنیت و ثبات»، «حفظ استقلال و یکپارچگی سرزمینی» و «توسعه ملی در ابعاد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی» و همچنین اهداف راهبردی مانند: «مبارزه با تروریسم»، «پیش‌برد فرایند صلح و مذاکره سیاسی»، «جلب کمک و سرمایه‌گذاری‌های خارجی» و «تقویت قدرت ملی» راهبرد اتحاد و ائتلاف را، در پیش گرفته بود (Hosni Bamik, 2013: 75 and 192-193). بنابراین، اسناد مهمی پیرامون همکاری‌های راهبردی میان افغانستان و نزدیک به بیست متحد بین‌المللی آن امضاء شده است. در این میان، دو سند مهم یعنی موافقت‌نامه همکاری‌های راهبردی و موافقت‌نامه همکاری‌های دوجانبه دفاعی و امنیتی میان افغانستان و آمریکا و همچنین سند همکاری‌های پایدار میان افغانستان و سازمان ناتو برای همکاری‌های نظامی در بخش امنیت، آموزش و تجهیز ارتش کشور از جایگاه و وزن امنیتی ویژه‌ای در سیاست خارجی کشور برخوردار بود (Tamanna, 2020a: 70-71).

در مجموع، همان‌طور که در سه سطح ملی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بررسی شد، نشانه‌های فزاینده‌ای از امنیتی‌شدن سیاست خارجی افغانستان در دوره مورد بررسی وجود دارد. در این میان، ورشکستگی دولت در افغانستان، روند امنیتی‌شدن سیاست خارجی این کشور را تسهیل می‌کرد. این جریان در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

ورشکستگی دولت در افغانستان

در این جستار دولت افغانستان برآمده از توافق بُن، به‌عنوان دولتی ورشکسته ترسیم می‌شود و مهم‌ترین ویژگی‌هایی که با توجه به نظریه جکسون در مورد شبهه‌دولت‌ها، نشان‌دهنده ورشکستگی دولت یاد شده است، در زیر بررسی می‌شود.

الف) نبود کنترل بر قلمرو: دولت در افغانستان از زمان کودتای ۷ ثور (۱۳۵۷) به‌عنوان یک نهاد با ضعف فزاینده‌ای در زمینه اجرای وظایف اصلی و بنیادی خود مانند: تأمین امنیت و کنترل قلمرو رودررو بوده است. به‌ویژه پس از سال ۲۰۰۱ قدرت مرکزی بر همه نقاط کشور حاکم نبود و بخش بزرگی از سرزمین، در کنترل مخالفین دولت قرار داشت. در سال ۲۰۰۳ طالبان از حدود ۳۶۴ بخش جغرافیایی، تنها ۳۰ بخش را در دست داشتند (Deheshyar, 2010b: 103) اما حمله‌های آن‌ها، پس از سال ۲۰۰۴ رو به افزایش بود (Hossein Khani, 2011: 222)؛ به گونه‌ای که تا سال ۲۰۱۸ نزدیک به ۴۷ درصد خاک افغانستان را به کنترل خود درآوردند

(Andish, 2020: 55). همچنین فعالیت دیگر گروه‌های شورشی در مقابله با دولت که منجر به از دست رفتن امنیت (Jones, 2008: 8) و تضعیف دولت مرکزی شد (Fatemi Nejad, 2020) اثرهای منفی چشمگیری برای کشور مانند: نداشتن کنترل بر منطقه‌های حاشیه‌ای، تهدیدهای انسانی، افزایش کشت و تجارت مواد مخدر و نفوذ و دخالت‌های کشورهای خارجی به‌جای گذاشت. در واقع، ساختار قدرت در افغانستان از دید سیاسی تشکیل شده بود، اما نهادهای امنیتی و دفاعی هنوز تکمیل نشده و در نتیجه دولت دارای حاکمیت الزام‌آوری نبود (Hossein Khani, 2011: 223).

ب) **نبود انحصار کاربرد زور مشروع:** درحقیقت سنتی - عرفی بودن حکومت‌داری، مهم‌ترین دلیلی انگاشته می‌شود که دولت در افغانستان همواره ضعیف بوده و توانایی تسلط بر یک‌ساختار اجتماعی قومی و قبیله‌ای پایدار و گاهی مسلط بر دولت را نداشته‌است (Bahush, Fardaghi and Zanganeh, 2016: 34). این وضعیت موجب شده است که بازیگران غیردولتی، فرصت پدیدآمدن و به دست آوردن قدرت پیدا کنند و کشور در خارج از مرکز، در عمل در کنترل آن‌ها باشد. یکی از این گروه‌ها که مانع توانایی دولت در کنترل جامعه می‌شد، حکمران‌های محلی بودند که به‌دلیل نبود قدرت، کنترل و مهار را در اختیار داشته و زندگی مردم را سامان‌دهی می‌کردند. دومین گروه تأثیرگذار، اسلام‌گرایان شامل: روحانیان، مجاهدان و طالبان بودند. به‌ویژه طالبان در دوره مورد بررسی، قدرت اصلی اسلام‌گرا به‌شمار می‌رفت (Deheshyar, 2010a: 21) و بخش بزرگی از کنترل اجتماعی را از حاکمیت مرکزی خارج ساخته بود. همچنین، احزاب که در اساس یکی از ارکان اصلی دموکراسی و ابزار مهمی برای بسیج اجتماعی در یک دولت امروزی به حساب می‌آیند، در افغانستان با توجه به نبودن ریشه‌دار احزاب سیاسی و جدا از هم‌بستگی‌های قومی (Esmaili and Rezaei, 2010: 128)، نقش منفی داشتند و در بیشتر موارد، زمینه‌ساز ایجاد ناامنی و مشکل‌های اجتماعی و فرهنگی برای مردم و دولت می‌شدند (Yousefi, 2007: 140). همه این شرایط نشان‌دهنده ضعف حاکمیت مرکزی و نبود انحصار آن در کاربرد زور مشروع بود.

ج) **نداشتن اقتدار برای گرفتن تصمیم‌های جمعی:** بی‌گمان تضادها و رقابت‌های درون-دولتی، از قدرت دولت مرکزی کاسته و اقتدار آن برای تصمیم‌های جمعی را از بین می‌برد. یکی از دلایل اصلی این بحران در افغانستان در درون خود نهاد دولت نهفته بود، چرا که نخبگان و رهبران سیاسی، نه تنها از انسجام گفتمانی و ایدئولوژیکی واحدی برخوردار نبودند، بلکه همیشه با جنگ‌های داخلی دست‌وپنجه نرم می‌کردند. در دوره مورد بررسی افغانستان در آغاز، کشمکش‌های سیاسی میان رهبران اتحاد شمال و کرزی، زمینه‌ساز تضعیف انسجام ملی شد. سپس تنش‌های شدید میان غنی و عبدالله به شناسایی «فروپاشی سیاسی با خطر بالا»ی این کشور منجر شد (Farzanepour and Yosefzehy, 2017: 96, 116). هم‌چنین، بر اثر نفوذ قدرت‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای، دولت مرکزی وادار می‌شد که با در نظر گرفتن آن‌ها و احتیاط بیشتر

رفتار کرده و بر این اساس از اقتدار دولت در ارتباط با تصمیم‌گیری جمعی در پهنه‌های داخلی و خارجی کاسته می‌شد (Farmali, 2018: 34-35) به گونه‌ای که آمریکا کم‌وبیش بر همه رویدادهای افغانستان، اشراف داشت و برای دولت مرکزی تعیین تکلیف می‌کرد.

د) ناتوانی در ارائه خدمات عمومی: حکومت در افغانستان به دلیل ناتوانی در انجام وظایف اصلی خود که جذب منابع، تقسیم منابع، اعمال زور و سامان‌دهی پیوندهای اجتماعی هستند، قادر نبود دو نیاز اصلی مردم یعنی امنیت و رفاه را تأمین کند (Deheshyar, 2010a: 21). تلاش‌هایی هم که پس از سال ۲۰۰۱، برای ایجاد نهادهای قدرت‌مند و ارائه خدمات مورد نیاز شهروندان انجام شد، برآیندهای مطلوبی در بر نداشت. چرا که بیشتر نهادهای دولتی، دچار فساد و ناکارآمدی بودند و آفت‌های زیادی همچون به‌خطر افتادن مشروعیت دولت و توانایی اداره کشور را به همراه داشت (Esmaili and Rezaei, 2010: 125). در واقع، دولت از ابتدا پرتوان ظاهر نشد و ظرفیت لازم برای حکومت‌داری خوب، امنیت و توسعه اقتصادی شکل نگرفت و از دید اداری، آن گونه که باید عمل نکرد. هم‌چنین، کمک‌های بین‌المللی بیش از آن که به ارائه خدمات عمومی کمک کند، به رشد و نهادینه‌شدن فساد اداری در درون بدنه نظام انجامید (Collins, 2019: 118-120). البته این کمک‌ها نیز بیشتر بر جنگ و هزینه نظامی متمرکز بود (Samimi, 2017: 116). بنابراین، توجه کمتر به خدمات عمومی و فساد در روند ارائه کمک‌ها، به همراه فساد و ضعف در نهادهای دولتی از عامل‌هایی بوده که بر ارائه خدمات عمومی برای شهروندان کشور سایه می‌انداخت.

ه) ناتوانی در اجرای تعهدات بین‌المللی: عضویت افغانستان در بیشتر نهادهای جهانی به تدریج صورت گرفته و بخش بزرگ آن پس از توافق بن اتفاق افتاد. این روند که نشان از تأثیرپذیری سیاست‌های دولت از ساختار جهانی داشته، موجب بهبود نسبی وضعیت حقوق بشر، رفاه اقتصادی، امنیت و حکومت‌داری در این کشور شده بود (Farahmand, 2020: 171-175). چون افغانستان به عنوان عضو این پیمان‌ها موظف بود تا، نه تنها پیمان‌ها متقابل را در قوانین خود بپذیرد، بلکه به آن عمل کرده و به نهادهای مربوط گزارش دهد. با این حال، این پیمان‌ها بیشتر بر روی کاغذ ماند. چرا که نهادهای سیاسی تقویت نشد و حاکمیت قانون به وجود نیامد. بر ظرفیت‌سازی و زیرساخت‌ها تمرکز نشد و توسعه اجتماعی-اقتصادی شکل نگرفت و مهم‌تر از همه، نهادهای نظامی قدرت‌مند که امنیت را تأمین می‌کرد، ساخته نشد (Noori, 2015: 51-53). بنابراین، بیشتر ارزیابی‌هایی که از سوی نهادهای بین‌المللی انجام شده، نشان می‌دهد که دولت افغانستان در اجرای پیمان‌های بین‌المللی، به شدت ناتوان بوده و بیشتر زمان‌ها در ته جدول قرار می‌گرفت (Saadati, 2019: 280-86). مجموع این ویژگی‌ها نشان می‌دهد که دولت افغانستان در دوره مورد بررسی در عمل، دولتی ورشکسته بوده است.

نسبت ورشکستگی دولت و امنیتی شدن سیاست خارجی در افغانستان

چنانچه پیشتر گفته شد؛ امنیتی شدن به منزله سیاسی ساختن بیش از اندازه مسائل و پی‌ریزی بنیاد بینادهنی؟ یک تهدید وجودی با برجستگی کافی، برای پیامدهای سیاسی چشمگیر؟ است. در گفتمان امنیتی یک مسأله بزرگ جلوه داده می‌شود و همچون بالاترین اولویت نشان داده می‌شود و با نسبت دادن واژه امنیت به آن، دولت ادعا می‌کند برای برخورد با آن، نیاز به کاربرد ابزارهای ویژه دارد. بنابراین، امنیتی شدن در فرایندی که شامل گزاره‌های: «سوژه امنیتی شده»، «بازیگر امنیتی ساز» و «جامعه هدف» است شکل گرفته و تکمیل می‌شود. در ادامه نقش ورشکستگی دولت به عنوان عامل اصلی در امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان در چارچوب گزاره‌های بالا، مورد توجه و بررسی قرار می‌گیرد.

الف) امنیتی شدن سیاست خارجی: دولت افغانستان در دوره مورد بررسی، نوعی دولت ورشکسته بود که تهدیدی برای بقای یکپارچگی نظام سیاسی این کشور محسوب می‌شد. از این رو، می‌توان آن را مانند موضوع امنیتی شده در نظر گرفت. به نظر می‌رسد که مجریان و دولت مردان افغانستانی با در نظر داشتن ورشکستگی دولت به عنوان تهدید برای نظام جمهوری، دو رویکرد به ظاهر متضاد «امنیتی کردن دولت» و «مدیریت تهدید» را، در جهت مناسبات و سیاست خارجی این کشور دنبال کرده‌اند. به بیان دیگر، ورشکستگی دولت به عنوان تهدیدی برای بقای نظام تصویرسازی شده و سیاست‌گذاری خارجی، همچون مسیر دفع این تهدید عمل کرده است. در رویکرد نخست، برخلاف پندار همگانی که از نظریه امنیتی شدن برمی‌آید، خود دولت مردان افغانستانی از دولت افغانستان به عنوان یک دولت ناتوان یا همان دولت ورشکسته که خود منبع تهدیدی برای یکپارچگی نظام برآورد شده، مانور می‌دادند. البته ریشه آن را فعالیت گروه‌های تروریستی بین‌المللی و دیگر گروه‌های مخالف مسلح دولت به‌ویژه طالبان افغان و همچنین دخالت‌های کشورهای خارجی، به‌ویژه پاکستان می‌دانستند. از این رو، مجریان سیاست خارجی همواره در گزارش‌ها، اعلامیه‌ها، مصاحبه‌ها و نشست‌های ملی دوجانبه و بین‌المللی بر این موضع تأکید کرده‌اند. البته در این زمینه از گفتمان امنیتی «افغانستان، قربانی تروریسم بین‌المللی است و به تنهایی، توان مقابله با آن را ندارد» استفاده می‌کردند. اما رویکرد دوم، سیاست خارجی را همچون مسیر دفع و رفع تهدید یاد شده به تصویر کشیده است. در این رویکرد، تلاش مجریان سیاست خارجی این بود که تهدیدی که از ورشکستگی دولت برای بقای نظام جمهوری اسلامی مطرح بود، با جذب کمک‌های بین‌المللی، اتحاد و ائتلاف با کشورهای قدرتمند، در جهت تقویت نهادهای دولتی و مبارزه با گروه‌های تروریستی و طالبان (با حذف یا جذب آن‌ها) خنثی شود.

ب) بازیگران امنیتی ساز: به طور کلی، بازیگران امنیتی ساز با برجسته‌سازی تهدیدهای پیرامون موضوع مورد نظر، مسائل را امنیتی می‌کنند. ویور رهبران سیاسی، دیوان‌سالاری‌ها، حکومت‌ها، دلال‌های سیاسی و گروه‌های فشار را زیرمجموعه این بازیگران قرار می‌دهد (Dehghani

۱۱۰، ۹۲، ۹۰، ۸۹، ۷۷، ۷۵، ۷۱، ۶۹، ۶۴، ۶۰. با توجه به مواد (Firouzabadi, Qureshi 2013: 19). ۱۱۱ قانون اساسی افغانستان (۱۳۸۲)، ساختارهای رسمی تصمیم‌گیری در سیاست خارجی افغانستان عبارتند از: ریاست جمهوری، حکومت، وزارت خارجه، شورای عالی امنیت ملی، شورای ملی و لویه‌جرگه. همچنین می‌توان از سفارت‌خانه‌های خارجی، احزاب سیاسی، جامعه مدنی، رسانه‌ها و افراد بانفوذ به‌عنوان ساختارهای غیررسمی تصمیم‌گیری در سیاست خارجی افغانستان نام برد. در این میان، رئیس‌جمهور، مشاور شورای امنیت و وزیر خارجه از مهم‌ترین بازیگرانی بودند که در سیاست‌گذاری خارجی و به‌ویژه امنیتی‌سازی مسائل افغانستان نقش اساسی داشتند. در بُعد ساختارهای غیررسمی نیز، امریکا به‌عنوان تأثیرگذارترین بازیگر در تصمیم‌گیری‌های مربوط به سیاست خارجی افغانستان (Esmat, 2015: 14; Fatemi Nejad and Alawi, 2023) و به‌ویژه در امنیتی‌ساختن مسائل عمل می‌کرد و در بیشتر زمان‌ها تصمیم پایانی را می‌گرفت (Farmali, 2018: 34). در حالی که نقش دیگر نهادهای غیررسمی بیشتر مشورتی و نظارتی بوده است (Tamanna, 2020a: 135).

ج) جامعه بین‌المللی به‌عنوان جامعه هدف: گام پسین در امنیتی‌شدن یک موضوع حضور مخاطب است که با تهدید یا ادعای مطرح‌شده بازیگران امنیتی ساز، موافقت کند. بنابراین، افغانستان به‌عنوان یک کشور درگیر در چالش‌های جدی مانند: تداوم جنگ‌های فرسایشی طالبان و دیگر گروه‌های شورشی، کشت، تولید و قاچاق مواد مخدر، ضعف شدید اقتصادی و دخالت‌های کشورهای خارجی از یک سو و وابستگی‌های جدی سیاسی، نظامی و اقتصادی این کشور به خارج از سوی دیگر، نیازمند حمایت قدرت‌های بزرگ، به‌ویژه ناتو و آمریکا بود تا از این‌راه تهدیدها و نگرانی‌های امنیتی را از میان ببرد (Farmali, 2018: 90-91). از این رو، سیاست‌گذاران خارجی افغانستان جامعه بین‌المللی و در رأس آن ایالات متحد را همچون مخاطب اصلی خود هدف قرار داده و همواره تلاش می‌کردند رضایت آنها و دیگر کشورها و سازمان‌های بین‌المللی را با خود داشته باشند، تا جایی که رضایت افکار عمومی داخلی و خواسته‌های جامعه مدنی را نیز بیشتر به‌خاطر رضایت و حمایت جامعه بین‌المللی رعایت می‌کردند (Chegnizadeh and Sahrayi, 2015: 92-93). با این همه، حمله و حضور نیروهای بین‌المللی به فرماندهی ایالات متحد در افغانستان با عنوان مبارزه با تروریسم، افراط‌گرایی و از میان‌بردن تهدیدهای امنیتی از خاک افغانستان به نظم و امنیت بین‌المللی و به‌ویژه آمریکا اعلام شده بود. این‌جا بود که منافع و هدف‌های دو کشور یادشده باهم گره خورده بود. ایالات متحد، همواره تلاش می‌کرد که هم ورشکستگی دولت افغانستان و هم شدت تهدید گروه‌های تروریستی از خاک افغانستان را برجسته ساخته و کمک‌های بین‌المللی به این کشور در جهت تقویت نظام و مبارزه با تروریسم و طالبان را، جلب کند. در نتیجه، این روند در همه همایش‌های بین‌المللی مربوط به افغانستان به‌واسطه لابی‌های آمریکا تسهیل می‌شد.

پیامدهای امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان

تا اینجا مشخص شد که روند امنیتی شدن اتفاق افتاده و ورشکستگی دولت در افغانستان به-عنوان یک تهدید برای نظام جمهوری در این کشور به تصویر کشیده می‌شود. در این شرایط سیاست‌گذاران خارجی افغانستان با جلب حمایت و کمک‌های جامعه بین‌المللی، در جهت تقویت دولت و مبارزه با تروریسم و طالبان و به دنبال آن رفع تهدیدهای پیش روی نظام تلاش‌های بی‌شماری را انجام دادند که پیامدهای زیر را به همراه داشته‌است.

الف) همکاری‌های امنیتی - نظامی: تروریسم بین‌المللی به‌عنوان یکی از تهدیدهای امنیت بین‌المللی در سده بیست و یکم مطرح شد. در همین زمینه، شورای امنیت سازمان ملل با صدور قطعنامه‌های ۱۳۶۸ و ۱۳۷۳ «با در نظر داشتن روابط گسترده طالبان با گروه‌های تروریستی و به ویژه القاعده»، به حمله‌های نیروهای ائتلاف بین‌المللی به رهبری آمریکا به افغانستان مشروعیت بخشید (Tamanna, 2020b: 96-98). برای این کار ایالات متحد و نیروهای ائتلاف از یک سو عملیات نظامی علیه طالبان و دیگر گروه‌های مسلح مخالف دولت به صورت مستقیم و مستقل انجام می‌دادند. از سوی دیگر در عملیاتی که توسط نیروهای افغان انجام می‌شد، مشارکت و همکاری می‌کردند. هم‌چنین آموزش، تجهیزات و تسلیحات حدود ۳۵۰ هزار نیروی امنیتی و نظامی افغان و حمایت از خلع سلاح کردن افراد غیرمسئول، از دیگر همکاری‌های رایج در این زمینه بود (Andish, 2020: 50-54). این همکاری‌ها و فعالیت‌های نیروهای بین‌المللی در افغانستان از ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴، در چارچوب سازمان ملل صورت می‌گرفت. اما پس از سال ۲۰۱۴ در چارچوب پیمان‌های همکاری امنیتی - دفاعی افغانستان با آمریکا و ناتو (Fazilyar, 2016: 131-137) ادامه یافت.

ب) حمایت سیاسی: برای جامعه جهانی، نوسازی سیاسی و دولت‌سازی در افغانستان از دیدگاه ایجاد صلح و امنیت منطقه‌ای و جهانی و مقابله با مراکز امن تروریسم و افراطی‌گری اهمیت داشت. با این همه، سیاست‌مدارهای افغان ایجاد دولت باثبات و قانون‌مند و مقابله با قانون‌شکنی و خلع سلاح گروه‌های مسلح غیرقانونی را به‌عنوان هدف‌های اصلی در رابطه با جامعه بین‌المللی برآورد می‌کردند. بنابراین، با وجود خواسته‌ها و منافع متفاوت، دولت‌سازی و نوسازی سیاسی افغانستان از محورهای مشترک افغانستان و جامعه بین‌المللی به‌ویژه آمریکا بود (Sajjadi, 2018: 305). از این رو، ایالات متحد در نشست بُن، با هم‌سویی سازمان ملل و سازمان ناتو و هم‌چنین موافقت روسیه و شش کشور همسایه افغانستان، روندی سه‌مرحله‌ای را برای استقرار دولت جدید مانند: «اداره موقت افغانستان»، «دولت انتقالی» و «تشکیل ساختارهای نوین دولتی براساس قانون اساسی جدید افغانستان» پیش‌بینی کرد (Fazilyar, 2016: 39-41). روندی که با تشکیل اداره موقت در ۲۲ دسامبر ۲۰۰۱ برای ۶ ماه، با برگزاری لویه‌جرگه اضطراری و تشکیل دولت انتقالی برای ۱۸ ماه تشکیل انجمن قانون اساسی و برگزاری لویه‌جرگه قانون اساسی و تصویب آن در ۱۴ ژانویه ۲۰۰۴ برگزاری انتخابات نخستین دوره

ریاست‌جمهوری در ۹ اکتبر ۲۰۰۴ و برگزاری انتخابات شوراهای محلی و مجلس نمایندگان در ۱۸ سپتامبر ۲۰۰۵ به پایان رسید (Krampe, 2012: 70). پیامد ناشی از این روند، برقراری ثبات سیاسی نسبی در کشور بود (Fazilyar, 2016: 39-41). همچنین، ایالات متحد از سیاست «روند صلح» که از جانب دولت‌های افغانستان در جهت گفتگو با طالبان میانه‌رو و جذب آن‌ها در ساختار جامعه و دولت آغاز شده بود، حمایت کرد (Hashemi, 2015: 96-97). سرانجام، پشتیبانی از توافق صلح میان دولت و حزب اسلامی و حل بحران‌های ناشی از انتخابات ریاست‌جمهوری میان غنی و عبدالله به میانجی‌گری جان کری و مایک پومپئو از دیگر همکاری‌های سیاسی این دو کشور بود.

ج) همکاری‌های اقتصادی: هنگامی که دولت طالبان در نوامبر ۲۰۰۱، سقوط کرد، زیرساخت‌های توسعه‌نیافته افغانستان از هم فروپاشید. جاده‌ها، نیروگاه‌های برق، بیمارستان‌ها، مدارس، تأسیسات آبیاری و ارتباطات راه دور به شدت آسیب دیده بود. اقتصاد این کشور بیشتر مصرفی و وابسته به کمک‌های جامعه جهانی بود، تا جایی که دولت افغانستان از پرداخت حقوق نیروهای امنیتی و دفاعی و حتی کارمندان غیرنظامی خود نیز ناتوان بود. در چنین شرایطی که همه چیز باید از نو ساخته می‌شد، در نشست توکیو (۲۰۰۲) تصمیم گرفته شد که با تخصیص اعتبارهایی به افغانستان، کشورهای کمک‌کننده در بازسازی افغانستان سهیم شوند (Farmali, 2018: 71-72 and 90). بر پایه آن ۷۲ کشور و سازمان بین‌المللی و منطقه‌ای آمادگی خود را، با اعلام کمک‌های مالی که حدود ۱۳ میلیارد دلار به صورت بدون بازگشت و ۲/۳ میلیارد دلار به شکل وام بود، نشان دادند (Fasihi, 2014: 157). در پی آن همایش‌های بین‌المللی دیگری مانند برلین (۲۰۰۴)، لندن (۲۰۰۶)، پاریس (۲۰۰۸)، کابل (۲۰۱۰)، ژن (۲۰۱۲)، شیکاگو (۲۰۱۳)، لندن (۲۰۱۴)، بروکسل (۲۰۱۶) و مانند آن با حمایت و تشویق آمریکا برای کمک‌های مالی و حمایت همه‌جانبه از افغانستان برگزار شد که سالانه حدود ۹ میلیارد دلار به بخش‌های نظامی و غیرنظامی این کشور اختصاص می‌داد. اگرچه عددهای دقیقی در دست نیست، اما با توجه به گزارش‌های گوناگون، مجموع کمک‌های جامعه جهانی به افغانستان در دو دهه مورد بررسی، به نزدیک ۲ تریلیون دلار می‌رسید. به نظر می‌رسد که این کمک هنگامت، به جز با برجسته‌سازی تهدید افغانستان ورشکسته برای جامعه بین‌المللی و امنیتی شدن سیاست خارجی این کشور میسر نبود.

د) سقوط نظام: آخرین پیامدی که برای امنیتی شدن سیاست خارجی افغانستان در دوره مورد بررسی می‌توان طرح کرد، سقوط دولت و در واقع سقوط نظام جمهوری در ۱۵ اوت ۲۰۲۱ بود پیامدی که به عنوان تهدید اصلی در سیاست‌گذاری خارجی مطرح و برای جلوگیری از آن، تلاش‌های زیادی انجام شده بود. به دنبال آن، همکاری‌های امنیتی-نظامی، سیاسی و اقتصادی زیادی از سوی جامعه بین‌المللی انجام گرفته بود. این سقوط ناگهانی و پرشتاب که حدود ۱۱ روز طول کشید، چرایی‌ها و دیدگاه‌های گوناگونی را به وجود آورد. اشرف غنی دلایل اصلی

سقوط نظام را بی‌وفایی و فشار شریک‌های بین‌المللی، مانند آمریکا به دولت او و خروج زود هنگام نیروهای بین‌المللی و شکست مذاکرات بین افغانی می‌داند. اما خلیل‌زاد، عامل سقوط نظام را رهبران پیشین دولت افغانستان می‌داند که از نظر وی «با لجاجت به جنگ ادامه دادند و از فرصت‌هایی که برای گفت‌وگو مهیا شد، استفاده نکردند» (Independent Persian, 2021). طالبان نیز خروج نیروهای بین‌المللی از افغانستان را به شکست آن‌ها از سوی نیروهای خود نسبت می‌دهد. در هر صورت، به نظر می‌رسد که سقوط جمهوریت در افغانستان گریزناپذیر بود. حفظ سیستم سیاسی به واسطه امنیتی کردن آن (برای نمونه در سیاست خارجی) و جلب توجه ویژه، ممکن است در کوتاه‌مدت عملی باشد، اما در بلندمدت ناگزیر شکست می‌خورد. زیرا امنیتی‌سازی سرانجام، نوعی شرایط استثنایی است و نمی‌تواند به‌عنوان قاعده‌ای پایدار مبنای عمل قرارگیرد. از این رو، می‌توان توافق‌نامه دوحه را به‌عنوان عامل تعیین‌کننده در جهت سقوط نظام در نظر گرفت. از بُعد نظری، توافق‌نامه دوحه موجب امنیت‌زدایی سریع از تهدید طالبان شد و آن‌ها را از نوعی تهدید امنیتی به طرف مشروع نظام جمهوری ارتقا داد. در نتیجه، روایت امنیتی‌سازی به چالش کشیده شد. در بُعد عملی نیز نبود مدیریت عملی این توافق‌نامه، سبب خروج و فرار بی‌موقع نیروهای بین‌المللی و رهبران دولت شد. سرانجام با تسلط عملی طالبان بر افغانستان، نظام جمهوری در این کشور فروپاشید.

نتیجه

با گذشت حدود سه سال از سقوط نظام جمهوری اسلامی افغانستان، وضعیت این نظام به‌عنوان یک تجربه شکست‌خورده، هنوز هم در کانون توجه پژوهشگران بوده و موجب نگرانی و حسرت بسیاری از شهروندان افغانستانی است. این پژوهش نیز با همین انگیزه انجام شده و یکی از گوشه‌های سیاست خارجی جمهوری اسلامی افغانستان، در دوره حیات آن را مورد بررسی قرار داده است. نقطه آغازین مقاله این است که دیده‌ها و خواننده‌های گوناگون نشان می‌دهد، سیاست خارجی افغانستان در دوره جمهوری، امنیتی شده بود. چه بسا این پدیده بازیگران و بازیگردانان بی‌شماری داشته که البته در کانون توجه این مقاله نبود. در این مقاله تلاش شد که امنیتی‌شدن به‌عنوان یک رخداد (بدون توجه به بازیگران آن) مورد بررسی قرارگیرد. در این میان، نسبت میان ورشکستگی دولت و امنیتی‌شدن، باید تبیین شود. به‌عبارت دقیق‌تر، ایده پژوهش پیش‌رو این است که امنیتی‌شدن سیاست خارجی می‌تواند، برآیند کاستی‌ها و ناکارآمدی‌های دولت باشد. برای تبیین و تدقیق این ایده تلاش شد که با پیوند یکی از نظریه‌های مربوط به ورشکستگی دولت (یعنی رویکرد جکسون در مورد «شبه‌دولت‌ها») و نظریه امنیتی‌شدن، نوعی چارچوب ترکیبی پیشنهاد شود. ادامه مقاله به‌طور دقیق منطبق بر همین الگوی مفهومی صورت‌بندی شده و در سه گام (۱) نشانه‌های امنیتی‌شدن سیاست خارجی افغانستان در سطح‌های گوناگون، (۲) شاخص‌های ورشکستگی دولت کابل در دوره مورد بررسی و (۳) عوامل تحقق امنیتی‌شدن سیاست خارجی افغانستان بررسی شده است.

پیامدهای این فرایند نیز در بخش پایانی مقاله طرح شده است که، شاید مهم‌ترین آن‌ها سقوط نظام جمهوری در افغانستان باشد. همان‌طور که روند جستارهای مقاله و این نتیجه‌گیری نشان می‌دهد؛ در اینجا مسیری به تصویر کشیده شده که از ورشکستگی دولت افغانستان آغاز و به امنیتی شدن سیاست خارجی آن انجامیده است. بی‌گمان در این مسیر، متغیرهای دخالت‌کننده بسیاری وجود دارند که هر یک به تنهایی می‌تواند موضوع پژوهش و مقاله‌های جداگانه باشند.

References

- Andish, Seyed Javaid (2020), **Political Deviation and Peace** (Book 1), Kabul: Karwan University [in Persian].
- Atai, Farhad and Mohammad Musa Jafari (2019), "Geopolitical Developments and Foreign Policy of Afghanistan (1919-2001)", **Central Eurasian Studies**, Vol. 12, No. 1, pp. 157-175, (doi: 10.22059/JCEP.2019.257920.449767), [in Persian].
- Azad, Khadim (2019), "Regional Consensus for Peace; What Is President Ghani Looking for?" Available at: <https://www.etilaatroz.com/79156/special-report-regional-consensus-peace-what-president-ghani>, (Accessed on: 6/7/2022), [in Persian].
- Bahush Fardaghi, Mahmoud and Peyman Zanganeh (2016), "Investigating the Process of Nation-State Building in the Post-Cold War Period in Afghanistan (With Emphasis on Three International, Regional and Domestic Dimensions)", **Politics Quarterly**, No. 9, pp. 25-40, Available at: <https://modares.ac.ir/uploads/Culture.StuJournals.1076.pdf>, (Accessed on: 15/5/2023), [in Persian].
- Brock, Lothar and Others (2015), **Fragile States** (War and Conflict in the Modern World), Translated by A. Rashidi, Tehran: Amirkabir, [in Persian].
- Buzan, Barry (1991), **People, States and Fear: An Agenda for International Security Studies in the Post-Cold War Era**, London: Harvester Wheatsheaf.
- Buzan. Barry, Waver, Ole and Wilde. John. D. (1998), **Security: A New Framework for Analysis**, Boulder, Colorado: Lynne Rienner.
- Buzan. Barry, Waver, Ole. and Wilde John. D (2007), **A New Framework for Security Analysis**, translated by Alireza, Tayeb, Tehran: Strategic Studies, [in Persian].
- Chegnizadeh, Gholam Ali and Mohammad Reza Sahrayi (2015), "Evaluation of Peace Building in Afghanistan after the Bonn Agreement", **Journal of Strategic Research of Politics**, Vol. 44, No 14, pp. 71-

- 101, Available at: https://qpss.atu.ac.ir/article_1767 (Accessed on: 15/5/2023), [in Persian].
- Collins, Joseph J. (2019), **Understanding War in Afghanistan**, Translated by A. R. Danish, Irfan Publications Institute, [in Persian].
- Deheshyar, Hossein (2010a), "Barack Obama's Counterinsurgency Strategy in Afghanistan", **Journal of Political and International Approaches**, pp. 9-32, Available at: <http://ensani.ir/file/download/article/20121210093932-9565-30.pdf>, (Accessed on: 16/5/2023), [in Persian].
- Deheshyar, Hossein (2010b), "Afghanistan: Strategic Ambiguity and America's Failure", **Political and Economic Ettelaat**, No. 9, pp.94-107, Available at: <http://ensani.ir/file/download/article-/20120329111721-2110-6.pdf>, (Accessed on: 16/5/2023), [in Persian].
- Ehrnreich, Rosa (2005), "Failed States, or the State as Failure", **The University of Chicago Law Review**, Vol. 72, No. 4, pp. 1159-1196, Available at: <https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5340andcontext=uclrev>, (Accessed on: 16/5/2023).
- Esmaili, Bashir and Qasim Rezaei (2010), "Reflection on Afghanistan's Transition to Democracy", **Political and International Research**, No. 5, pp. 115-134, Available at: <http://ensani.ir/file/download/article/20120325151504-1035-40.pdf>, (Accessed on: 16/5/2023), [in Persian].
- Esmat, Abdul Razaq (2015), **Review of America's Foreign Policy in Afghanistan**, Herat: Ahrari Publications, [in Persian].
- Farahmand, Mohiuddin (2020), **Globalization in Afghanistan**, Kabul: Amiri Publications, [in Persian].
- Farmali, Mohammad Wais (2018), **The Role of Great Powers in Afghanistan's Foreign Policy Over the Next Decade**, Kabul: Peace Publish Center, [in Persian].
- Farzanepour, Hossein and Nasir Yosefzehy (2017), "The Historical Application of Elite Theory and the Pathology of the Role of Agents in the Fragility of Afghan States", **Islamic World Political Research Quarterly**, Vol. 7, No. 1, pp. 95-122, Available at: <https://priw.ir/article-1-364-fa.html>, (Accessed on: 16/5/2023), [in Persian].
- Fasihi, Abulfazl (2014), **State-Building** (The Role of Transnational Factors in the Formation of the State in Afghanistan (1800-2010)), Kabul: Amiri Publications, [in Persian].

- Fatemi Nejad, Seyed Aahmad (2020), "Transferring to the East: The Path for ISIS Survival as a Terrorist Organization", **Central Eurasia Studies**, Vol. 13, No. 1, pp.187-208, (doi: 10.22059/jcep.2019. 284004.449848), [in Persian].
- Fatemi Nejad, Seyed Aahmad and Seyed Mojtaba Alawi (2023), "Explaining Afghanistan's National Security in the Shadow of the US-Iran Conflict (2001-2021)", **The Iranian Research letter of International Politics**, Vol. 11, No. 2, pp. 247-270, (doi:10.22067/irlip.2022.72753.1162), [in Persian].
- Fatemi Nejad, Seyed Ahmad and Alireza Mohammadzadeh (2018), "Studying the Status of the New Afghanistan among Regional Security Complexes: from Central Asia to South Asia", **Central Eurasia Studies**, Vol. 11, No. 2, pp. 399-416, (doi: 10.22059/JCEP.2019.216523.449668), [in Persian].
- Fazilyar, Fazelrahman (2016), **International Community and Nation-State Building in Afghanistan (2001-2015)**, Kabul: Saadat, [in Persian].
- Hashemi, Mohammad Sami (2015), **US Foreign Policy in Post-Taliban Afghanistan**, Kabul: Saeed Publications, [in Persian].
- Hosni Bamik, Mohammad Kazem (2013), **Foreign Policy of Post-Taliban Afghanistan**, Kabul: Refah, [in Persian].
- Hosseini Khani, Elham (2011), Afghanistan's Security and the Issue of Taliban Regaining Power, **Specialized Quarterly Journal of Political Science**, Vol. 00, No. 16, pp. 205-240, Available at: <https://www.sid.ir/paper/468745/fa>, (Accessed on: 16/5/2023), [in Persian].
- Independent Persian (2021), "USA: The Doha Agreement Did Not Play a Role in the Fall of the Previous Government of Afghanistan", Available at: <https://www.independentpersian.com/node/201211>, (Accessed on: 27/8/2022), [in Persian].
- Jackson, Robert H (1987), "Quasi-States, Dual Regimes, and Neoclassical Theory: International Jurisprudence and the Third World", **International Organization**, Vol. 41, No. 4, pp. 519-549, Available at: <https://www.jstor.org/stable/2706757>, (Accessed on: 17/5/2023).
- Jones, Seth G (2008), "The Rise of Afghanistan's Insurgency; State Failure and Jihad", **International Security**, Vol. 32, No. 4, pp. 7-40, Available at: <https://www.jstor.org/stable/30129790>, (Accessed on: 17/5/2023).
- Krampe, Florian (2013), The Liberal Trap-Peacemaking and Peacebuilding in Afghanistan After 9/11, in: **Mediation and Liberal Peacebuilding**:

- Peace from the Ashes of War?** Mikael Eriksson, Roland Kostic (ed.), pp.57-75, Routledge.
- Moazi, Ali and Saeed Wasoqi (2018), "The Ratio of Security and Development in the Foreign Policy of the Islamic Republic of Iran", **World Politics Quarterly**, Vol. 7, No. 2, pp. 27-54, (doi: 10.22124/WP.2018.3086), [in Persian].
- Moshirzadeh, Homeira and Mahdi Arefi, (2022), "Foreign Policy Shift in Afghanistan during Ashraf Ghani's Presidency: A Cognitive Approach", **Central Eurasia Studies**, Vol. 14, No. 29, pp. 319-345, [in Persian].
- Mutmaeen, Nazar Mohammad (2019), **11 Rounds of Direct Negotiations Between the US and the Taliban**, Peshawar: Qalam, [in Pashto].
- Nasri, Qadir (2011), "Theoretical Reflection on the Findings and Difficulties of Barry Buzan in the Investigation of Security", **Strategic Studies Quarterly**, Vol. 14, No. 54, pp. 105-134, Available at: https://quarterly.risstudies.org/article_1297 (Accessed on: 18/5/2023), [in Persian].
- Noori, Obaid Khan (2015), **Democracy in Afghanistan**, Kabul: Center for Strategic Studies-MOFA.
- Rafi, Hossein and Mohsen Bakhtiari Jami (2015), "Peace Challenges in Afghanistan", **Journal of Central Asia and the Caucasus Studies**, Vol. 20, No. 88, pp. 33-58, Available at: http://ca.ipisjournals.ir/article_17891.html. [in Persian].
- Saadati, Asadullah (2019), **Transition to Democracy in Afghanistan and the Role of the European Union**, Kabul: Ibn Sina Publications, [in Persian].
- Safai, Najibullah (2020), "Peace Theory and How the Negotiations Process", in Regional and International Consensus for Peace, **Journal of Storai**, No. 1, pp. 19-14, Available at: <https://www.storai.mfa.af/fifth/>, (Accessed on: 19/5/2023), [in Persian].
- Sajjadi, Abdul Qaium (2018), **Foreign Policy of Afghanistan**, Kabul: Khatam-ul-Nabiyin (PBUH) University, [in Persian].
- Samimi, Seyed Musa (2017), **Autopsy of Afghanistan Crisis**, Kabul: Mediothek Institute, [in Persian].
- Storai (2020), "Regional and International Consensus for Peace", **Journal of Storai**, No. 1, pp. 1-77, Available at: <https://www.storai.mfa.af/fifth/>, (Accessed on: 16/5/2023), [in Persian].
- Tamanna, Faramarz (2008), **American Foreign Policy in Afghanistan**, Tehran: Strategic Studies Research Institute, [in Persian].

- Tamanna, Faramarz (2014), **Afghanistan's Foreign Policy in the Sphere of Regional Cooperation**, Kabul: Center for Strategic Studies-MOFA, [in Persian].
- Tamanna, Faramarz (2020a), **Afghanistan's Foreign Policy** (Dynamism, Scope, Actions), Second Edition, Kabul: Amiri, [in Persian].
- Tamanna, Faramarz (2020b), **The Dilemma of Peace and Security in Afghanistan**, Kabul: Amiri, [in Persian].
- Tian, Nan (2021), "20 Years of US Military Aid to Afghanistan", 22 September. Available at: <https://www.sipri.org/commentary/topical-backgroundunder/2021/20-years-us-military-aid-afghanistan>.
- Wataniar, Mohammad Nasser (2017), **Foreign Policy of Post-Taliban Afghanistan**, Kabul: Parand [in Persian].
- Yousefi, Hayatullah (2007), "Afghanistan, Political System and Democracy", **Journal of Marefat**, No. 115, pp. 127-150, Available at: <https://www.noormags.ir/view/fa/charge/chargeresultarticle?articleid=128347andorderid=4348840>, (Accessed on: 16/5/2023), [in Persian].